

ФОРМИ ВИЯВУ СЕПАРАТИЗМУ

Актуальність теми. визначають складні етнополітичні процеси, перебіг яких диктує нові умови суспільного розвитку багатьох держав світу та небезпека проявів сепаратизму в сучасних міжнародних відносинах. **Мета дослідження:** аналіз впливу явища сепаратизму на сучасні міжнародні відносини. **Об'єкт дослідження** – сепаратистські прояви. **Предмет дослідження** – сепаратизм в Україні. **Завдання дослідження:** визначення основних причин сепаратизму, виокремлення основних сепаратистських центрів у світі, аналіз ролі міжнародних акторів у боротьбі з сепаратизмом. Сепаратизм – одна з форм боротьби націй за створення власної державності, принаймні, за розширення повноважень у відносинах між «центром» і «периферією». Сепаратизм сьогодні має численні форми, майже миттєво створює міжнародні наслідки, перетворюючи у такий спосіб внутрішні конфлікти на регіональні. Зважаючи на кількість охоплених різними проявами сепаратизму держав та загалом не надто успішний досвід управління сепаратистськими конфліктами, його можна вважати системною проблемою міжнародної безпеки. Аналіз цієї проблематики є актуальним і для України, оскільки сепаратизм є загрозою для національної безпеки нашої держави. В Україні існує значна кількість сепаратистських тенденцій, які потребують теоретичного і практичного вивчення та дослідження. Західні дослідники розглядають сепаратизм переважно в контексті модернізації та глобалізації суспільства, досліджують взаємозв'язок націоналізму та сепаратизму, умови та чинники реалізації права нації на самовизначення, причини негативного впливу сепаратизму на систему міжнародної безпеки. Однак феномен сепаратизму у сучасних міжнародних відносинах досі недостатньо вивчений, дослідження цієї теми фрагментарні і потребують глибшого аналізу [1, с. 223]. Актуальність дослідження сепаратизму сьогодні зумовлена не лише теоретичними міркуваннями, хоча й ними також. Від його проявів страждають засади регіональної безпеки на пострадянському просторі, частиною якого є й Україна. Протягом останніх двох років до традиційного списку «заморожених» конфліктів додалася й криза в Україні, під час якої кинуто виклик як територіальній цілісності країни, так і українській державності загалом. З теоретичного погляду проблематика сепаратизму є також цікавою. Слабкість державних інститутів, історична пам'ять, географія розселення етнічних меншин та інші фактори разом визначають ризик сепаратизму в різних державах. Але формування цілісної теорії, яка б цілісно пояснювала феномен сепаратизму та його політичні наслідки, залишається відкритим завданням [2, с. 76]. Під сепаратизмом у науці міжнародних відносин розуміють – теорію, політику та практику, спрямовану на відокремлення, відділення частини території держави задля створення нової самостійної національної держави або її автономізації. Ідеологією сепаратизму є націоналізм. Сепаратизм як феномен сам по собі є досить старим явищем, коріння якого сягають у давнину. Якщо в середньовіччі часи сепаратизм був тісно пов'язаний з розвитком і діяльністю церкви та уособлював боротьбу за релігійно-конфесійну відокремленість, з активізацією політизації націй він почав набирати якісно нових ознак, а його прояви стали помітним чинником міжнародно-політичного життя. Сепаратизму притаманні довго тривалість та інерційність. Сучасний період його розвитку визначають складність і гострота протистоянь, поширення форм зовнішнього контролю над вогнищем конфлікту, а також активніший, аніж раніше, пошук силових методів нейтралізації сепаратистських конфліктів, які входять до компетенції таких міжнародних миротворчих інститутів, як ООН, ОБСЄ та інших [2, с. 81]. Вогнище сепаратизму формується під впливом комплексу тісно взаємопов'язаних факторів. Серед них традиційно виокремлюють етнічно-конфесійний, соціально-економічний, геополітичний, а також чинник природних кордонів, наявність потенційно вправлячої еліти, політичної організації та популярного лідера, історичного досвіду державності. Ключове місце в цьому комплексі займає фактор етнополітичної мобілізації суспільства, без прояву якого видається неможливим розгортання етнополітичного конфлікту та його перехід з латентної фази в актуалізовану. Сьогодні у світі існує значна кількість сепаратистських рухів [3, с. 473]. Одним із найпроблемніших регіонів є пострадянський, на якому зосереджені такі проблемні регіони, як Чечня, Дагестан, Придністров'я, Гагаузія, Крим, Косово, Донбас, Нагірний Карабах, Абхазія. Проголошення сепаратизму стало інформаційною підвалиною російсько-українського збройного конфлікту, що засвідчило ворожість офіційної Москви до стабільності в регіоні та на пострадянському просторі загалом. Цей конфлікт приніс тисячі жертв, мільярди збитків для країни й досі загрожує національній і регіональній безпеці. Росія окупувала український Крим і спонсорує терористів у Луганській і Донецькій областях. Сепаратистські тенденції в Україні стали загрозою для міжнародної безпеки. Із закінченням холодної війни вирішення проблеми сепаратизму визначено одним з найактуальніших і найнеприємніших питань глобального порядку денного. Сепаратизм у сучасному світі є постійною формою соціального та політичного протистояння. На земній кулі не існує жодного регіону, вільного від нього. Досить часто цей процес має кривавий і руйнівний характер. Сепаратистські тенденції – один з найвизначніших політичних феноменів. Значна кількість держав пострадянського простору впродовж останніх років здобула негативний досвід цих тенденцій. Менеджмент і запобігання таким конфліктам, які мають місце і в інших частинах світу, одна з найбільших проблем міжнародної безпеки в період після холодної війни. Як результат – міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй, Організація безпеки і співробітництва в Європі, Рада Європи, та велика кількість міжнародних спостерігачів і посередників змушені були втрутитись у конфліктні ситуації на у світі й узяти активну участь у постконфліктному врегулюванні [4, с. 143]. Проблема сепаратизму становить загрозу не тільки для міжнародного миру та стабільності, а й для безпосередніх учасників процесу. Найактуальнішим для вирішення проблеми сьогодні є залучення ОБСЄ, НАТО, ЄС, США, ООН, РФ та інших міжнародних акторів. Урегулювання сепаратистського конфлікту правовими методами дає змогу знизити загрозу сецесії та дестабілізації політичної обстановки. У найближчій перспективі, очевидно, не буде істотної переоцінки світовою спільнотою ролі сепаратизму в сучасній системі міждержавних відносин. У зв'язку з цим заходи щодо врегулювання сепаратистських конфліктів та запобігання їм не втраять актуальності. Міжнародна безпека багато в чому залежатиме від того, чи зможуть об'єднані в ім'я загальних цілей нації виробити єдині та однозначні підходи до трактування фундаментальних прав етнічних і культурних меншин. На рубежі тисячоліть маємо всі підстави зарахувати сепаратизм до найбільших і найсуперечливіших проблем сучасного світу. Сьогодні надважливим завданням є прийняття міжнародної конвенції у боротьбі з сепаратизмом, оскільки ці питання регулюють міжнародно-правові акти суміжних сфер. Прийняття такого законодавства допомогло б системніше боротися з проблемою, чіткіше класифікувати злочини, пов'язані з сепаратизмом. Варто зазначити, що міжнародно-правові механізми боротьби з цим явищем недієві й практично не працюють. Найефективнішим механізмом запобігання сепаратизму є залучення міжнародних організацій (ОБСЄ, ЄС), які мають певний авторитет і вплив на сепаратистів й роблять певні дієві кроки з урегулювання конфліктів у регіоні. Те саме стосується провідних держав світу. Ще один вагомий механізм – запровадження ефективної етнічної, економічної та соціальної політики стосовно сепаратистських регіонів, що допоможе зблизитись з ними й впродовж певного періоду повернути собі владу та довіру населення. Економічні санкції сьогодні є одним з найефективніших методів боротьби з проявами сепаратизму. Саме економічна блокада Росії та сепаратистських регіонів загальмувала повноцінну наступальну операцію проти України. Переговорний процес і дипломатичні канали – історично підтверджений вагомий механізм вирішення конфліктів [5, с. 303]. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин технології врегулювання проблем невизнаних держав значною мірою визначають не інтереси народів, які там проживають, а «подвійні стандарти» провідних світових акторів, насамперед США, деяких членів НАТО та ЄС, які використовують існуючу регіональну нестабільність у своїх цілях. Міжнародна спільнота, на жаль, не пропонує ефективних, гнучких, справді демократичних, універсальних механізмів урегулювання сепаратистських конфліктів, що не сприяє забезпеченню миру та безпеки в багатьох регіонах світу. Серед найефективніших міжнародних механізмів боротьби з сепаратизмом у світі варто назвати: залучення міжнародних організацій та країн посередників; мирні переговори; силове знищення сепаратистів; тактику замороження конфлікту; міжнародне право; звернення до міжнародного суду; економічні санкції та міжнародну ізоляцію. Сьогодні явище сепаратизму несе глобальну загрозу світовій, регіональній безпеці, спричиняє руйнування національної державності. Вирішення цього питання потребує активної участі міжнародних акторів [5, с.310]. **Висновки:** Отже, врегулювання проблем, пов'язаних з сепаратизмом, надзвичайно складне, суперечливе й тривале. Його успіх залежить мвід сприятливого поєднання як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, а також суб'єктивних й об'єктивних умов. До того ж ці питання сьогодні становлять глобальну проблему для людства, врегулювання якої далеко не завжди під силу навіть таким впливовим і могутнім організаціям, як ООН і НАТО.

Список використаних джерел

1. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики / В. В. Дівак. К.: Логос, 2010. С. 223.
2. Далявська Т. П. Міжнародні технології врегулювання проблем невизнаних держав / Т. П. Далявська // Наукові праці. Політологія. К., 2013. Вип. 224. Т. 236. С. 76–81.
3. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / [Гол. ред. Горбулін В. П.]. К.: НІСД, 2015. С. 473.
4. Політико-правові механізми запобігання сепаратизму в демократичному суспільстві : наук. зап. / І. О. Кресіна та ін. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 143.
5. Рахмайлов В. В. Типологія та генеза сепаратизму в науковій літературі: до постановки проблеми / В. В. Рахмайлов // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2013. № 59–60. С. 303–310.